poziția elementului-suport pot apărea verbe-substitut (*s-a mirat, s-a plâns, a zâmbit, a chicotit* etc.), structuri propoziționale minimale (*răspunsul oferit este*), prepoziții sau locuțiuni (*conform, potrivit* etc.), structuri substantivale (*vorba lui, vorba aceea* etc.).

În **capitolul al X-lea** (p. 136–160), atenția autoarei se îndreaptă către diferite aspecte care privesc menționarea sursei. Propune câteva clasificări ale surselor: după criterii numerice (în funcție de care se identifică citarea unei surse unice o singură dată, citarea aceleiaşi surse de mai multe ori şi citarea în lanț – a mai multor surse care trimit una la cealaltă) sau semantice (sursa reprezentată printr-un grup de persoane, sursa desemnată printr-un nume la plural etc.). Sursa poate fi specificată în diferite moduri: sursa exactă (căreia i se menționează numele sau acesta este recuperabil contextual); sursa personalizată (prin menționarea numelui şi a funcției pe care o ocupă); sursa nepersonalizată (menționarea sursei doar prin precizarea funcției pe care o are aceasta sau a apartenenței la o comunitate); sursa protejată, căreia i se ascunde identitatea din anumite motive; sursa inexistentă, semnalată în text prin formule evazive ca *se pare, din câte se ştie* etc. În articolele cu caracter pamfletar sau ironic, sursa poate fi indicată şi prin diferite procedee stilistice – denumiri paralele, porecle, metafore, glosări etc.

În secțiunea de **considerații finale** autoarea accentuează ideea existenței unor forme de citare care se diferențiază de tipurile consacrate, fiind greu integrate într-o categorie anume, dat fiind că prezintă caracteristici mixte. Totodată, reia sintetic ideile dezvoltate pe parcursul analizei, subliniind faptul că manifestarea subiectivității jurnalistului, intruziunea sa în citare prin modificarea acesteia în anumite grade reprezintă, în majoritatea cazurilor, o adaptare la cerințele genului, şi nu un act cu intenții reprobabile.

Lucrarea Mihaelei Popescu reprezintă o contribuție importantă în analiza mijloacelor citării din presa scrisă. Valoarea acesteia constă în special în natura „aplicativă" a descrierii, dat fiind că autoarea porneşte de la exemple concrete şi dezvoltă partea teoretică în funcție de situațiile întâlnite.

IRINA NICULA
Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan − Al. Rosetti" Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

MARIUS SALA, **101 cuvinte moştenite, împrumutate şi create**, Bucureşti, Editura Humanitas, 2010, 250 p.

„Carte frumoasă, cinste cui te-a scris"

Pe domnul academician Marius Sala[4] l-am cunoscut în anul 1968, la Congresul internațional al romaniştilor de la Bucureşti, la care fusesem delegat ca reprezentant al studenților filologi timişoreni. Mi-l amintesc foarte bine – i-am fost prezentat de profesorul Gheorghe Ivănescu; era un tânăr dezinvolt, amabil, săritor, gata să rezolve orice problemă, căci era organizatorul acestui mare colocviu internațional. Îl admiram şi, într-un fel benign, îl invidiam văzând cu câtă naturalețe se mişca printre somitățile lingvisticii mondiale de atunci: de la autohtonii Alexandru Rosetti şi Iorgu Iordan, până la suedezul Alf Lombard sau germanul Gerhard Rohlfs.

Au trecut câteva bune decenii până când ne-am reîntâlnit. Între timp devenise academician român, dupa ce fusese ales membru al mai multor academii din lumea romanică a Europei

[4] Text transmis după cuvântul lui I. Funeriu, cu ocazia lansării la Universitatea „Aurel Vlaicu" din Arad a cărții *101 cuvinte moştenite împrumutate şi create*, de acad. Marius Sala. Cititorul e prevenit că textul conține formulări orale, mici imperfecțiuni, unele benigne, formule de *captatio* şi câteva picanterii verbale asupra cărora nu s-a intervenit pentru menținerea autenticității originalului. *Honni soit qui mal y pense!*

BDD-R265 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:38 UTC)

şi a Americii Latine (Spania, Mexic, Uruguay, Peru); urma să ne vedem într-o împrejurare oficială şi-mi făceam tot felul de griji protocolare, cutreierat de spaime în faţa unei asemenea cărţi de vizită. Cu un farmec aparte, printr-o simplă strângere de mână, un zâmbet cuceritor şi un cuvânt cald de întâmpinare Domnia Sa a topit gheaţa risipind într-o clipă toate temerile mele. După nici un minut vorbeam ca doi prieteni vechi care nu s-au mai văzut de ani de zile... Cuvântul *academician* e asociat în mentalul colectiv cu un om sobru, distant, inabordabil de care numai cu greu te poţi apropia şi cu care, în niciun caz nu poţi sta la o şueta în faţa unei cafele, ca să nu mai vorbim de bere, vin şi celelalte esenţe mai puţin ortodoxe. Domnul Marius Sala este însă un academieian atipic, care nu refuză nimic din ceea ce oferă viaţa, de la o „palincă de prună din Pâncota cea albă", cum zice Eminescu, până la o bine afumată şuncă de la Şagul arădean, de la o anecdotă cu sau fără perdea, până la o discuţie erudită sau o polemică savantă; l-am văzut chiar dansând tangouri argentiniene – şi o făcea cu artă coregrafică de invidiat – şi la câte altele am mai fost martor..., dar mă opresc aici, fiindcă e şi doamna Marina de faţă. Greu de găsit un altul căruia să i se potrivească mai bine cuvintele lui Terentius: *homo sum et nihil a me humani alienum puto.*

Pe pagina de gardă a cărţii *101 cuvinte moştenite, împrumutate şi create*, domnul academician mi-a scris următoarea dedicaţie: „Lui Ionel Funeriu, o ofertă de lectură la o cafea". Semnificaţia adâncă a dedicaţiei am înţeles-o abia după lectura primelor 10–15 pagini. Căci autorul a făcut un efort intelectual demn de toată stima noastră, de a ocoli terminologia doctissimă, frigiditatea tonului şi morga artificială cu care mulţi *scientifiques* îţi taie apetitul de lectură şi te aruncă mai degrabă în braţele lui Hypnos decât în lumea mirifică a ştiinţei. Prin practicarea unui stil simplu şi direct, adeseori cald, profesorul umanizează ştiinţa făcând-o plăcută şi accesibilă şi ne conduce astfel tutelar (*tu duca, tu signore e tu maestro*) în istoria milenară a cuvintelor folosindu-se de cel mai natural ton cu putinţă, fără a face însă nici cea mai neînsemnată concesie popularităţii ieftine.

Cartea aceasta deschide, la Editura Humanitas, colecţia „Viaţa cuvintelor", titlu care aminteşte de celebra lucrare a lui Arsene Darmesteter, *La vie des mots*. Autorul procedează în consecinţă şi eliberează cuvintelor certificate de naştere cercetându-le etimologia directă şi indirectă, ne informează dacă au rude (în ţara sau în străinătate), le emite viză de călătorie de la o regiune geografică la alta, uneori cu bilet dus-întors – precum *tenisul* de la Roland Garros (fr. *tenez*) la Wimbledon (engl. *tennis*) şi retur (fr. *tennis*) – ne vorbeşte apoi despre dispariţia cuvintelor eliberându-le certificate de deces, nu înainte de a ne informa asupra maladiei de care sufereau ele înainte de a se prăpădi. Toate acestea coborând în istoria a zeci de cuvinte româneşti. Căci numai astfel autorul le recuperează concreteţea lor iniţială, pierdută din ignoranţă sau amnezie. Procedând în felul acesta, Marius Sala înviorează cuvântul în conştiinţa vorbitorilor actuali, făcându-l să viеţuiască altcum, mai sensibil şi uneori mai frumos. Domnia Sa devine astfel „un donator de sânge la spitalul cuvintelor, mântuitor şi nu mânuitor al lor" cum zicea Blaga despre artiştii cuvântului, poeţii. E ciudat cât de puţine lucruri ştim despre cuvintele pe care le utilizăm zilnic. Citind această carte mi-am pus întrebarea firească: „oare câţi dintre intelectuali (pe lingvişti îi exclud, nu pe toţi însă) s-au gândit că *iarmaroc* se înrudeşte cu *miercuri*, că *mercurul* are aceiaşi strămoşi cu *mercenar*, că *marketingul* însuşi, termen atât de la modă azi, se raportează istoric la acelaşi zeu, al... *comerţului, Mercur*, că însuşi politicosul *merci* e din aceeaşi familie cu *marfă*, că *Mercedesul* în care circulă nemţii e rudă – mai îndepărtată, e drept, dar rudă totuşi – cu capra, vaca sau cu boul autohton, cărora, pe româneşte, li se mai spune şi... *marhă*, că, în sfârşit, „Robinson Crusoe pe insula-i singuratică şi Napoleon la Sfânta Elena au fost, la vremea lor, şi în sensul cel mai «propriu» al cuvântului, izolaţi (lat. ***isola***), adică relegaţi pe o *insulă*" (cum observa un alt magistru al nostru, G.I. Tohăneanu, despre care am scris cândva în registru asemănător).

Interesant e că vastitatea cunoştinţelor nu e nicicând exhibată de autor, el nu vrea să te strivească prin cunoştinţele sale din varii domenii, dar o face uneori, *malgré lui*, şi aceasta pentru că etimologia necesită informaţii întinse din varii domenii, lingvistice în primul rând, dar şi culturale, istorice, mitologice sau arheologice etc.

Mărturisesc că nu sunt un cineget al erorilor, cum am faima de a fi, dar le-am vânat totuşi intrigat cumva de preciziunea explicaţiilor şi exactitatea informaţiilor. Mi-am zis: „nu se poate, orice întreprindere umană e un *opus imperfectum*,

BDD-R265 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:38 UTC)

trebuie să găsesc totuşi ceva, o rană acolo" şi eram pregătit s-o bandajez. Nu vă ascund că am trăit un moment de, n-aş zice satisfacţie, ci de bucurie intelectuală, când am citit articolul despre *pasăre*, fiindcă eram sigur că deţin o informaţie numai de mine ştiută. Ni se explică, în acel articol, că *pasăre* din lat. *passer* a pierdut în limba română sensul originar „vrabie" pe care-l avea în latină. Citind aceasta, eram gata să vin cu amendamentul că sensul originar s-a conservat totuşi în unele graiuri şi să-i furnizez informaţia-şoc (credeam eu!) că în localitatea mea natală *vrăbiei* i se zice, ca în latineşte, *pasăre*, ceea ce, bănuiam eu, domnul academician n-avea de unde s-o ştie. Naivă şi pripită constatare! Cinci-şase rânduri mai jos citesc: „în unele regiuni din Transilvania, *pasăre* păstrează sensul de «vrabie»!!! Cu alte cuvinte, că tot veni vorba de păsări, domnul academician „mi-a cam luat piuitul", aşa încât, până la urmă, spiritul meu critic a trebuit să se rezume la observarea câtorva – şi acelea puţine – erori tipografice pe care i le-am furnizat telefonic, făcând în felul acesta dovada că i-am citit atent cartea.

Un atât de vast subiect nu poate fi epuizat într-o singură carte. Spirit realist, autorul nici nu-şi propune acest lucru. Prin felul cum este redactată, cartea aceasta rămâne o operă deschisă, în sensul pe care i l-a dat Umberto Eco în celebra-i lucrare *Opera aperta.* Ce vreau să spun prin asta? Anume că domnul academician nu-ţi ţine captiv gândul, ci, cu generozitatea caracteristică marilor spirite, ţi-l eliberează oferindu-ţi cheia magică pentru seiful în care stau ferecate secretele ştiinţei. Şi încă mai mult, te invită discret, cu o artă pe care puţini o deţin, să mergi mai departe, pe cont propriu, să continui să sapi până „dai de stele-n apă", vorba poetului. La un moment dat, analizează reflexele în plan romanic ale latinescului *cattus, catta*, observând că doar româna l-a abandonat în favoarea lui *pisică* (popular *mâţă*). Cuvântul a fost însă conservat prin valoarea lui metaforică în substantivul *cătuşă*, termen ce reţine doar asemănarea cu ghearele pisicii. Te întrebi imediat dacă nu cumva onomatopeicul *câţ*, cu varianta *căţ*, cu care se alungă la ţară pisicile, n-are legătură cu lat. *catta.* Puţin probabil, desigur, căci fonetic e greu de explicat, dar însuşi faptul că te pune pe gânduri e important. Comentariile „deschise" ale autorului m-au îndemnat şi pe mine, de mai multe ori, să-i prelungesc gândul ori să-l asociez cu alte lecturi anterioare. Iată, la p. 221, autorul vorbeşte despre capacitatea românei de a crea cuvinte noi. Există unele sufixe latineşti, precum *-ellus*, la feminin *-ella*, transmise prin intermediul unor cuvinte care le (îl) conţineau precum *căţel*, *degeţel.* Acest sufix diminutival, devenit *-elle*, ataşat în franceză substantivului *dent*, le-a dat francezilor posibilitatea să denumească *horbota... dantelle* („dinţişor"), ceea ce de la ei a ajuns în româneşte *dantelă*, fără însă a mai fi simţit de români drept diminutiv, căci altfel cum ar fi putut apărea... *danteluţa*? Nici cu augmentativele nu-i de glumit, câtă vreme îşi pierd „identitatea derivativă" aidoma diminutivelor: într-adevăr, crescând în dimensiuni, *butea* a devenit *butoi*, pentru ca mai târziu, reducându-şi-le din nou, să nu mai revină „la matcă" (*bute*), ci pur şi simplu să devină... *butoiaş*! Ca să nu mai vorbim de fanii pugilatului care, citind aceste note, se vor gândi, încurajaţi de cartea maestrului, la onomastica „nonacampionului" mondial Lucian *Bute.* Tot în prelungirea acestor consideraţii de natură lexicală, cititorul ar mai putea observa, când comentează basmul lui Creangă, *Soacra cu trei nurori*, reflectarea în plan lingvistic a **repugnanţei** seculare a nurorilor faţă de soacră, **dezgust acid** versificat lapidar în folclorul românesc („Soacră, soacră / Poamă acră") şi, încă mai departe, că în limbajul popular *soacra* e singura legătură familială care nu cunoaşte diminutivarea duioasă (*frăţior, surioară, verişor)*, spre deosebire de limbajul urban, mai ipocrit poate, care se foloseşte – ironic sau perfid, după caz – de sufixul neologic *-ela: socrela.*

Multe ar mai fi de spus despre această carte şi despre autorul ei, dar, cum orice istorisire trebuie să-şi afle odată şi odată sfârşitul, închei cuvântul meu, nu înainte de a pronunţa îndemnul fratern: *Oameni buni, citiţi această carte şi veţi trăi sentimentul uimitor că vă redescoperiţi propria limbă!*

DANA-MELANIA BĂDIC, **Dicţionar-erată. Invitaţie la reflecţie**, Deva, Editura Emia, 2010, 139 p.

Volumul intitulat *Dicţionar-erată. Invitaţie la reflecţie* este o noutate bine-venită în peisajul publicistic şi ştiinţific românesc şi se cuvine a fi salutată în consecinţă.

BDD-R265 © 2012 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 07:52:38 UTC)